

M i khi đi ngang tiệm K-Mart, tôi i nh m t chuy n r t là ng c a chính mình lúc m i qua M .

Vài hôm tr c, tôi cùng đám b n đi ch K-Mart. Cu i tu n đó v thăm nhà c u m , khi nghe h chuy n trò đang tìm mua m t vài món đ , tôi đã hào h ng nói, "Cháu th y có bán ti m Big K." C u m tôi nhìn nhau h i, "Ti m Big-K? G n đây có ti m Big-K không? ó có bán h ?" Tôi ra v ch c ch n, "Có mà, b a tr c t i cháu đi ch ó th y có bán." C u m tôi i nhìn nhau r i nhìn tôi h i, "Ti m Big-K? N m đâu sao c u m không bi t?" Tôi nghĩ b ng th y cũng l . Cái ti m to đùng ch cách nhà c u m vài ba con đ ng, sao h i không bi t? Ng quá! "V y khi nào c u m đi đâu ra ngoài, cháu s đi theo đ ch ti m Big-K n m đâu."

Vì có khi u nh đ ng nên dù m i qua M tôi cũng đã t m bi t đ ng xá vùng c u m tôi . B o c u qu o trái, qu o sang ph i, r i đi vài ba ngã t ... v n ch a đ n n i; c u tôi nghi ng i h i, "S p t i ch a? Có nh đúng đ ng không? C u m ở đây lâu r i, có th y ti m Big-K nào đâu."

"Ch còn 2 đèn đ n a thôi..." Tôi tr n an c u m , nh th m, "Cũng công nh n mình m i qua M thi t, nh ng mình bi t đ c ch mà. Sao m y ng i này c có v không tin..."

Khi đ n ngã t có ti m K-Mart n m bên ph i, tôi b o c u "T i r i!" C u m tôi c i ha ha, la lên, "Ti m K-Mart sao i nói Big-K?"

"Tr i, cái này m i ng ! Rõ ràng ch Big-K to t b , sao i g i K-Mart?" Nhìn k l m tôi m i th y ch "Mart" nh xíu n m bên trong thân c a ch K. Nh ng ng i dân ó đây đã có thói quen g i nó là K-Mart. Ch ng bi t t i sao ng i ta không đ c ch ... BIG dù nó th t là... big. H m... Cũng vì m y cái thói quen c a ng i b n s mà b n chân t chân ráo m i qua M chúng tôi tr nên ng i là ng . Sau đó tôi đã méc v i t i b n bi t đ chúng không g i cái ti m K-Mart đó là Big-K nh tôi n a mà thiên h c i cho...

Nh ng l n sau, c m i l n đi ngang K-Mart, c u m tôi i h i, "B a nay mình có c n mua gì trong ti m Big-K c a Mimi không ha?" Tôi b ... ch c quê... Hì hì... Không sao. Ng c i, nh v y mà tôi nh chuy n ng này dai và t đó luôn chú ý nh ng thói quen c a ng i b n x đ ng i ta khó nh n di n mình là... dân t hành tinh khác! B i nhi u khi, nh ng cái mình h c trên

sách v khi đem ra th c hành, lý thuy t và th c t ch i nhau m t tr i m t v c. Văn hóa đ c hình thành t thói quen; mà cái lo i văn hóa nh thói quen g i Big-K là K-Mart này l i th ng ít đ c nói đ n trong sách v . Ph i đi sâu vào đ i s ng hàng ngày c a ng i dân t ng đ a ph ng m i th y đ c rõ và th m đ c mau văn hóa c a h .

Sau này, tôi có đ ý th y thêm r ng ng i M th ng có thói quen g i nh ng v t đ ng b ng tên nhãn hi u ch không b ng tên đúng c a chúng. Ví d lo i gi y lau m ng, h ít nói "cho tôi mi ng gi y lau mống" mà th ng nói "cho tôi mi ng Kleenex". N u m t ng i m i qua M ch a bi t thói quen này và xin mi ng gi y lau, không ch ng s có m t s ng i M lúng túng...

*

M t ngày khác, t i m t c a ti m khác, m t thành ph khác... tôi l i có thêm chuy n ng i là ng .

Khi đ n g n c a vào c a ti m Costco, tôi th y m t cô gái tr đi ra v i m t chú g u lông th t to ng i ch m ch trên chi c xe đ y lo i ch hàng l n. Tôi ng ng l i, cúi xu ng vu t ve chú g u lông và khen cô đã mua đ c chú g u lông quá xinh... Thích chú g u lông y quá, tôi quy t đ nh cũng s rinh v m t chú. Vào ti m, sau khi đi m y vòng tìm mà ch ng th y chú g u này, tôi bèn tìm m t nhân viên c a Costco đ nh , "Anh làm n ch h tôi m y con g u lông n m đầu." Anh ta l p l i t "Bear" (con g u), có ý h i l i có ph i tôi mu n tìm "Bear?" Tôi g t đ u. Đi theo anh nhân viên m t quãng... anh ta đ ng l i tr c qu y đ toản... bia. Tôi nhìn hàng trăm thùng bia, ch ng u ng chai nào mà m t đã đ ng u và méo x o. Tôi l c đ u, "Noo, tôi không u ng đ c nh ng th này. Tôi tìm m y con Bear kia."

Anh nhân viên nhìn tôi ra v th c m c; còn tôi thì c đ ng th ra đ y, ch ng bi t ph i làm sao. Nh th m, "Ph i chỉ mình c gi v đúng r i và nói c m n cho anh ta đi thì bây gi đ quê bi t m y..." Anh ta c đ ng im ch tôi. Tôi b t c i và c g ng gi i thích b ng... "l i" r ng, "Tôi tìm m y con bear... bear bear bear..." Th y anh nhân viên v n đ ng yên, ch a... c c k ch, tôi nghĩ ra t "Animal". Tôi chuy n sang gi i thích b ng..."tay". Tôi đ a tay v v trong không hình nh con Bear, "Chúng b c này nè." T ng v y là anh nhân viên đã hi u... nh ng, anh ta v n đ ng yên nh tr i tr ng. Tr i i, tôi b t đ u mu n đ n th ; nh ng phía đ i chân sao c ng quá... Tôi đành đánh v n t B...e...a...r vi t ra sao. Anh ta " " lên m t ti ng th t dài r i c i và đ n tôi qua m t ch khác. Đ n n i thì... s dĩ tôi tìm không ra b n g u i đầu là vì cô gái lúc nãy đã rinh đi con bear cu i cùng... Tai h i không kia ch !

Mua không đ c g u, đ t c ng quá đ n th không l t, tôi n y ra cách ch a quê... Tôi vi t lên lòng bàn tay mình hai t "Beer" và "Bear" và b t anh nhân viên ng i M này hãy phát âm dùm tôi nghe đ tôi s ph i nh hoài. Này nhé, n u mu n mua bia (Beer) v u ng thì đ l m, ch c n phát âm g n nh ti ng Bia c a Vi t Nam; vì trong t Beer có hai ch EE t o nên âm I (c a ti ng Vi t). Còn con g u (Bear) thì ph i bè bè cái mi ng ra chút xíu đ t o nên âm E (c a ti ng Vi t). T sau hôm đi ch Costco đó, tôi nh đ i cách phát âm hai t Beer và Bear.

Tôi không nh h i x a khi còn i Vi t Nam, tôi đã h c cách phát âm hai âm này ra sao; nh ng bên Châu Âu, ng i Anh phát âm hai âm này g n... nh nhau; vì v y mà tôi m i mém ch t vì quê.

Th t ra, hai t Bear/Beer này ch là m t ví d nh trong r t nhi u c p t khác có cách phát âm t ng g n nh nhau nh ng th t ra chúng đ c phát âm và nh n gi ng r t khác nhau mà n u ng i ngo i qu c khi h c ti ng Anh không c n th n, s r t đ gây cho ng i M hi u l m. Ví d nh: Work/Walk, Hole/Hall, sea/see, be/bee, rid/read, record/record (hai ch này vi t hoàn toàn gi ng nh ng nh n gi ng khác đ bi u hi n ho c là danh t , ho c là đ ng t)... Cũng nh nh ng đ ng t i th i quá kh có đuôi ED. Khi vi t thì chúng ta có th vi t đúng đ ch th i quá kh , nh ng khi phát âm thì mình l i ít đ ý phát âm ra sao đ ng i M có th phân bi t đ c mình đang nói v th i quá kh hay hi n t i.

Ti ng Vi t mình h n nhiên còn khó h n. B t bao t ng , chính ng i Vi t mình còn phát âm tr t giu t, nh : nghĩ/ng h , chi u/ch iu, làn/làng... Ng i ngo i qu c h c ti ng Vi t cũng tr y da tróc v y.

*

Cho phép tôi bay v Pháp chút xíu. Nh h i h c l p luy n gi ng, tôi phát âm hoài không ra ch E... r (R) - cái ch khó phát âm nh t trong 24 ch cái c a Pháp. Cô giáo Linette Chevalier h i tôi, "Em bé khóc ra sao?" Tôi m m c i, h i m c ... Tr i i, ch ng l mình l i ph i gi ti ng em bé khóc ngay trong l p? Tôi đang còn... e p... thì cô Linette c i và l p l i câu h i, "Em bé khóc ra sao, em th làm tôi nghe xem, đ ng m c c ." Th là tôi ngô ng tr l i, "Đ... em bé khóc oe oe oe..."

Nghe xong, th y trò c l p tôi b t đ u c i... Cô Linette t i c i gi ti ng khóc em bé cho tôi và

cô lập nghe. Cô nói "em nghe kìa sếp thày có âm "r" rớt nhò phía sau ch" "e...e..." Lúc đó tôi c nghĩ em bé Tây khóc ng, nhng khi đ ý thì hình nh em bé nào cũng khóc có âm "r... r" nh thì t nh phía sau âm "e... e..." K t h p chung thì đó chính là cách ph i phát âm cho ch R trong ch cái Pháp. Cái "chiêu" d y cách phát âm đ c đáo này, đâu có sách v nào d y. Ph i chính ng i b n x m i có cách truy n đ t r t là dân gian nh th .

T sau đó, cái âm "em bé khóc" c a tôi nghe đi u ngh gi ng y nh Tây (hì hì). Th là gi ng Pháp c a tôi th ng làm nhi u ng i Pháp l m t ng tôi đ c sinh ra và l n lên Pháp nên m i nói đ c ti ng Tây nh ... Tây. Nhng ch là nh tôi ch u khó... b t ch c Tây quá mà khi sang M , cái gi ng Anh c a tôi v n s c mùi r u vang Tây...

*

Ngo i ng đ u tiên ngày x a tôi h c không ph i là Anh, cũng ch ng ph i Pháp mà là ti ng Nga. Tôi đã "b" h c 7 năm tr i cái ti ng "quái yêu" (ch không ph i "quá yêu") đó. Nh h i m i vào l p 6, nhng đ a "đ c" vào l p có ngo i ng Nga đ u là nhng đ a h c khá tr lên c a nhng l p 5. Ba tôi n i gi n khi bi t tôi b x p vào l p ti ng Nga. Ông đã đ n tr ng nói chuy n v i th y Hi u Tr ng xin cho tôi đ c chuy n sang l p Anh hay Pháp. Tr ng không ch p thu n vì đó là năm đ u tiên ti ng Nga đ c cho vào ch ng trình ph thông. "Ch có h c sinh khá tr lên m i đ c ch n vào l p Nga!" (Có nghĩa tôi đã h n h m!) N u h cho tôi đ i l p thì nhng ng i khác cũng s đòi làm nh v y, và nh th là không theo đúng ch th c a... phòng giáo d c trên n u không có l p Nga nào trong tr ng trung h c. Ng i Nga c n th y Vi t Nam là n c... "anh em" c a h .

B n b n tôi r t ghét cái th ti ng có ch vi t "không gi ng ai" này và đa s b đ m th p nên chúng g i là ti ng "quái yêu". Ph n tôi thì... th t ra cũng ch ng "quá yêu" gì cái ti ng "quái yêu" này nhng ch vì s b đ m x u mà xu ng h ng nên tôi ráng h c. G n tr ng trung h c tôi (tr ng K Đ ng khu Nguy n Thông) có m t khu chung c c a ng i Nga. Nhng hôm đ c h c ra s m tôi th ng r đám b n đ n đó đón m y cô Nga tóc vàng m t xanh nói chuy n. Có bi t nói chuy n kh khô gì đâu, ch là xí xô xí xào nhng câu th t căn b n v a h c đ c. Nhng chúng tôi cũng đã có đ p "tr tài" và nhng ng i Nga y đã r t vui khi nghe b n tr Vi t Nam "nói" đ c ti ng nói c a h .

T chính thích thú đó, tôi đã nuôi c mu n h c thêm ngo i ng va h c th t rành r t nhng ngo i ng mình h c." Th là con bé ng 12, 13 tu i ngày x a đã b t đ u chăm ch h c ti ng Nga t đó. Trong su t 7 năm r òng rã t l p 6 đ n l p 12, tôi đã ph i v a h c ti ng Nga, v a

xen k h c ti ng Anh theo yêu c u c a ba m : "Vì ti ng Nga h c xong s ... ch c ch n không có d p dùng. Ti ng Anh m i thông d ng." Th t v y, tôi đã ch ng bao gi có d p dùng cái ti ng... "quái yêu" đó... sau vài l n xí xô xí xào v i m y cô ng i Nga g n tr ng. Nh ng có l vì nh ph i h c cái ti ng khó nh t tr c nh t mà t sau đó tôi đã h c đ c ph ng pháp h c ngo i ng . Nh ng ngo i ng sau, tôi đã h c d dàng và nhanh h n. Và tôi đã khám phá ra m t đi u tuy t đi u: Càng h c ngo i ng , tôi đã càng gi i ti ng m đ .

Ban đ u, tôi ch say mê h c ngo i ng ch không đ ý đ n vi c b o t n và phát tri n ti ng m đ c a mình, b i tôi tin t ng ti ng Vi t c a mình đã h c lên đ n đ i h c m i r i Vi t Nam thì ch c đã đ gi i r i, ngoài ra có ai nào có th quên đ c ti ng m đ đ u. Nh ng không hoàn toàn đúng nh th . Cái gì cũng v y, không b o t n, không chăm sóc và phát tri n thì nó s d n lu m , l n b i... Ti ng Vi t mình l i r t khó và phong phú... s luôn có r t nhi u th m i và h p đ n cho mình h c h i, nghiên c u...

M t l n v th m nhà trong th i gian còn Phá, nói chuy n v i nhà chút chút tôi l i chen ti ng Tây vào. Th nh t là do thói quen; th nhì là do tôi đã quên m t t đó ti ng Vi t nói ra sao. Th i gian đ u m i sang Pháp, tôi không có c h i ti p xúc v i ng i Vi t nhi u. B n bè th y cô toàn là ng i Pháp. Th là ti ng Vi t không dùng lâu ngày, b quên h i nào không hay. Ông ngo i tôi trách yêu, "Tía cháu, sao cháu c nói xen k ti ng Tây. H c ti ng ng i nh ng không đ c đ mình quên ti ng m đ mà m t g c nghe." Ai m ng yêu tôi còn làm l ch ông ngo i tôi mà m ng yêu thì tôi ph i nghe vì r t th ng ông ngo i, không bao gi mu n làm ông bu n.

Tr l i Pháp, tôi tìm cách ti p xúc v i ng i Vi t. Tôi xin vào làm x ng ngôn viên cho "Ti ng Nói Ng i Vi t Nam Lyon - 89.8 Radio Trait D'union" và làm vi c đ c g n 7 năm. Tôi cũng dùng t đi n nhi u h n. Tôi c tra ti ng Pháp hay Anh ra ti ng Vi t đ bi t ti ng Vi t nói làm sao. Và chính nh v y mà ti ng Vi t c a tôi ngày càng gi i h n.

Khi nghiên c u m t ngo i ng , tôi th ng thích so sánh văn ph m c a nó v i văn ph m c a m t ngo i ng khác và tìm ra nh ng cái gi ng nhau. Sau đó tôi l i tìm hi u có ph i vì h lý l cùng m t logic nên có nh ng cái gi ng nhau nh th . T đó, tôi gom chung m i th l i đ ch nh m t quy t c. Khi so sánh cách hành văn c a t ng ngôn ng , tôi nh n ra nh ng đi m y u trong thói quen và l i hành văn c a ng i Vi t, mà chính tôi cũng hay ph m ph i. Chúng ta th ng có thói quen vi t nh ng câu dài thòng lòng... mà ti ng Anh g i là "Run On". "Run On" r t đúng v i nghĩa c a nó vì câu nào câu n y dài nh đ ng r y xe l a - thi u các nhà ga đ xe l a ng ng l i... th . Th là m i khi đ t bút vi t gì, tôi th ng nh c mình ph i xem l i t ng câu. Câu nào dài quá thì tôi ng t ra v i các ch m câu ho c t n i. Các t "thì, là, mà, và, đ , c a, cái, cũng..." không c n thì b b t...

*

Tuy nhiên, vì t gi i thôi ch a th gi i là thông th o m t ngôn ngữ. Cách nói, cách phát âm cũng c n t ng đ ng thì m i có th gi i là đ y đ "vũ khí" đ "t v". Mình s không c n ph i đôn th và cũng s không ai dám nói r ng nói r n gì v i mình đ c. Tôi không qua M t nh đ có gi ng M th t điều luy n. Gi ng mình l i b "nh i m" tùm lum tà la gi ng c a nh ng ngôn ngữ khác... nên qua kinh nghi m, đi đ n đâu, tôi ph i tìm ng i b n s đ đ "nhái" cách phát âm cho chu n.

Trong công ty tôi làm vi c, h n 80 ph n trăm là ng i M tr ng. Riêng trong đ i ngũ qu n lý tài chánh c a chúng tôi thì ngo i qu c nhi u h n g c M. Các s p tôi là M tr ng, nh ng tôi không đ i gì, "th a Boss tôi y u cái này" đâu. Tôi đi luy n ti ng Anh v i ng i khác.

Bên đ i ngũ chuyên vi t đ án đ u th u có m t c u tr c tu i em trai tôi. Tr c kia Ben là th y giáo đ y ti ng Anh, t ng sang m t s n c Châu Á gi ng đ y. Sau này Ben xin đ c vô h ng tôi làm vi c; nó trong đ i ngũ chuyên s a ch a, g t đ u đ án cho h ng đi đ u th u. Tuy là ng i M, nh ng đâu ph i cái gì t i nó cũng gi i h n mình. V i m y đ a gi i ti ng Anh hay văn ch ng... t i nó th ng ngán toán, h th y s là... ch y. B n chúng tôi thì không gi i ti ng Anh b ng, nh ng chuyên môn v Finance và tính toán thì b n chúng ph i ch u thua. Vì v y mà m i bên tr ng cái gi i c a nhau. Ben tìm tôi nh tìm cô giáo toán giúp gi i bài. Tôi tìm nó nh cô trò tìm th y Anh văn h i phát âm t Beer làm sao đ tôi mang bia v nhà cho đúng... B quê nhi u cú r i tôi gan lì h n ra và nh n th y th t ra cũng không có gì đ n n i ph i... quá quê. Tôi có th h i b t c ng i M nào (l , không c n quen) cách phát âm nh ng t ng mình còn ch a ch c. Nghe radio cũng r t có l i. C l p đi l p l i cho đ n khi nào gi ng mình nói nghe gi ng ng i ta thì thôi. Nh ng cách y giúp mình r t mau gi i và thêm t tin khi đ i di n nói chuy n v i m t ng i b n x. Mình có v ... ng khi h i m t ng i l "ch này đ c làm sao" không? Không ng đâu, mà có ngô cũng ch ng sao. Ng i ta không bao gi c i nh ng ng i ham h c.

Công vi c c a công ty tôi hi n làm là đi phát tri n kinh t cho nhi u n c trên th gi i nên nhân viên th ng c n bi t nhi u ngo i ng vì ph i th ng xuyên đi giao đ ch và làm vi c c kh p n i. Trong s , đ ng nh ngày nào tôi cũng có đ p dùng ti ng Pháp. V a có vài ng i g c Nga vào làm vi c. B a nào tôi s có đ p x m t tràng ti ng Nga cho b n chúng s và h i, " a, mày nói cái gi ng gì v y?" h i h i.

Hàng ngày ph i đ c và tr l i g n c trăm email. Nh ng bài h c v "business writing" tr c kia

tr ng đ c k t h p v i v i c đ c và tr l i nh ng lá th dài theo l i business th c t này đã luy n cho tôi đ n gi i cách v i t th và nói chuy n theo đúng l lu t giao đ ch.

Th y m t cô mít nh con làm v i c trong cái hăng lo đ th chuy n kh p th gi i này, có ng i h i tôi làm th nào đ “chui” đ c vào đây. Tr l i: Chính là nh ...nh con. Vì nh con thì ch nào chui qua cũng đ l t... hihhi. Th t ra, ch là chuy n bình th ng t i n c M : Đ c báo Washington Post, th y hăng c n ng i chuyên môn, tôi g i Résumé (S y u lý l ch h c t p và làm v i c) đ n cho h . Th là h g i đ i n tho i m i đ n ph ng v n. Bu i nói chuy n c gi đ ng h , h i toàn nh ng đ i u chuyên môn; (v i kha khá mùi hy v ng) thình lình ông qu n lý tr ng (Controller) h i tôi, "Cô có th cho m t ví d nào đó cho th y cô ngo i l h n trong s nh ng tuy n viên khác đ chúng tôi quy t đ nh nên m i cô gia nh p vào đ i ngũ qu n lý tài chính c a chúng tôi?"

Tôi b kh ng l i vì câu h i đ t ng t đó. Mi ng thì... "Ummm" v i v ... "gì ch cái đó thì đ t" nh ng trong đ u thì l i đang r i rít ch y tìm trong kho nh m t ví d nào đó đ k ... Ch t tía, ví đ gì đây? Khi tôi mém bí... thì hình nh con voi hi n ra. Chúa i, hên quá! C m n con voi. Tôi tr l i ông Controller, "Các b n đ ng nghi p c a tôi th ng hay nói tôi có trí nh c a Elephant."

M i ng i ng i trong phòng đ u c i lên. Tôi mu n ch c ăn h hi u đúng ý nên gi i thích thêm. "Không bi t bên M ng i ta có thói quen so sánh m t ng i có trí nh t t v i trí nh voi không. Bên Pháp ng i ta th ng nói v y. Làm v i c v i con s c n có trí nh t t. N u tôi có trí nh chút chút nh voi thì quý v có th yên tâm giao phó cho tôi nh ng v i c tính toán quan tr ng..."

Không bi t h đ c thuy t ph c...c nào, nh ng tôi ch th y h c i nhi u h n.

Th t ra, tuy có th có trí nh t t nh ng tôi không nh h t t c m i th x y đ n trong đ i mình. Tôi ch ch n nh nh ng chuy n vui, nh ng chuy n có ích, nh ng chuy n không làm mình b da mau nhăn, tóc mau b c... nh nh ng chuy n ng này nè... Và...

Tôi s còn ng hoài hoài... vì tôi còn mu n h c h i hoài hoài... Nh ng đ i v i tôi, m i l n b hi n rõ mình ng i là ng ... tôi không đ n th mà cũng ch ng th t lụi. Tôi ch c g ng đ ng v ng hai chân không run, đ ti p t c ng , đ bi n nó thành m t bài h c quý giá hoàn toàn... mi n phí.

Anne Khánh Vân

Sinh năm 1974 tại Saigon, tốt nghiệp kinh tế tại Pháp, Anne Khánh Vân hiện sống tại Virginia và làm việc tại AECOM, một công ty được xếp hạng Fortune xếp loại hàng đầu thế giới, với 43,000 nhân viên, hoạt động tại hơn 100 quốc gia, đạt lợi nhuận 5.9 tỷ USD trong 12 tháng tính từ 31 tháng Ba 2009.